

ANTI~~Q~~VARISK MEDVERKAN 2021

Charlotte Skeppstedt

GAMLESTUGAN I MORUP

Falkenbergs kommun, Morups socken, Morup 27:1

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:36

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

**Gamlestugan i Morup,
Morup 27:1**

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland.

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021.

Antikvarisk medverkan 2021.

Bild framsida: 2021-23.

Grafisk form: Anders Andersson.

Layout: Charlotte Skeppstedt.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Diarie nr: 2021-38.

INNEHÅLL

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	5
INLEDNING	7
HISTORIK OCH BESKRIVNING	7
BAKGRUND TILL ÅTGÄRDER	7
UTFÖRDA ÅTGÄRDER	7
ANTIKVARISK KOMMENTAR	7
FOTODOKUMENTATION	8
KÄLLOR OCH LITTERATUR	13
Arkiv	13
Tryckta källor	13
RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2021	13

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

- Objekt: Gamlestugan i Morup, Morup 27:1.
- Länsstyrelsens dnr: 434-981-2021.
- Bidragmottagare och beställare: Morup-Stafsinge Hembygdsförening.
- Entreprenörer och hantverkare: Frank Karlsson, Svenska Kulturhantverk.
- Antikvarisk medverkan: Charlotte Skeppstedt, Kulturmiljö Halland.
- Renoveringsperiod: april-maj 2021.
- Fältbesök: 19/11 2020, besiktning innan, 21/4 2021 under renovering och 28/5 2021, slutbesiktning.

GAMLESTUGAN I MORUP

Gamlestugan i Morup, uppförd på 1870-talet som Morups första skolsal och lärarbostad. Den var senare bostad och ateljé åt konstnären Axel Andersson, AXA. Den ägs och visas numera av Morup-Stafsinge hembygdsgeningsförening.

Det lilla rummet intill skolsalen/ateljén som renoverats efter att skiftesverkskonstruktionen, som hade börjat ge med sig med lutande yttervägg och bågande innervägg som resultat, åtgärdats.

INLEDNING

Länsstyrelsen beviljade under 2021 bidrag för konstruktionsåtgärder och byggnadsvård på Gamlestugan i Morup, Morup 27:1. Åtgärdsförslaget togs fram av Frank Karlsson, Svenska Kulturhantverk. Bidraget har givits med stöd av förordningen om förvaltning av värdefulla kulturmiljöer (SFS 2010:1121) och förutsätter att arbetena sker under medverkan av antikvarisk expert.

Som antikvarisk expert har fastighetsägaren utsett Charlotte Skeppstedt, Kulturmiljö Halland. Enligt länsstyrelsens beslut ska den antikvariska experten följa och dokumentera arbetena i en slutrapport.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Gamlestugan i Morups ägs sedan 1972 av Morup-Stafsinge Hembygdsförening. Den ligger väster om gamla E6 i Morups samhälle. Gamlestugan är Morups äldsta skolhus. Här hölls skola från 1878 fram till 1902 då skolan i Morups kyrkby på Morup nr 7 togs i bruk. Skolan benämndes Västra småskolan. Huset bestod av en liten lägenhet för läraren i den ena ändan av huset och skolsal i den andra. Vid skolinspektion 1902 benämndes skolsalen som låg och trång med oriktig belysning och barnantalet som väl stort för en lärarinna. År 1932 förvärvade konstnären Axel Andersson (AXA) huset och gjorde om skolsalen till ateljé. Hans konstverk i trä och lera kom till här. Hembygdsföreningen vårdar minnet av konstnären genom att ta tillvara skisser, modeller och konstverk av honom. Föreningen visar upp byggnaden och berättar om både tiden som skolbyggnad och som konstnärshem.

Gamlestugan är en traditionell hallandslänga med stråtak. Byggnaden är uppförd i en skiftesverkskonstruktion, med väggar utvändigt klädda med locklistpanel. I den halländska bebyggelseinventeringen över kulturhistoriskt värdefulla byggnader är byggnaden klassificerad som Klass B, byggnad med höga kulturhistoriska värden. Byggnaden ligger inom kulturmiljöområdet Morup i det kommunala kulturmiljöprogrammet för Falkenbergs kommun.

BAKGRUND TILL ÅTGÄRDER

Ytterväggen mot öster och en innervägg började båga och det uppstod en skarv mellan yttervägg och innervägg. Det visade sig att ett fäste i tvärbandet i anslutning till stolpe och långband gått av, vilket gjorde att östra långsidan började luta utåt. Det ökade trycket på skiftesverksplanken gjorde att innerväggen vid trappan bågnat och tapeten i angränsande rum spruckit.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Det bedömdes att det krävdes allt för stora åtgärder och ingrepp om konstruktionen helt skulle återställas. I stället inriktades åtgärderna på att säkra konstruktionen från att fortsätta gå isär och att räta upp innerväggen. Trycket på skiftesverket har minskats genom att tvärbandet har tryckts upp ett par cm. Innerväggens plank har därefter riktats upp och ett järn har monterats för att binda ihop stolpe och långband med tvärbandet. Skiftesverksstolpen har byggts på för att få ett spår för planken att ligga i. Järnet har täckts av taklisterna. Den trasiga spännpappen har lagats i anslutning till skadan. Det lilla rummet har tapetserats med en ny tapet. Tapeten heter Pigkammaren, nr 4527, ur kollektionen Anno från Boråstapeter. Taklisten har bättringsmålats med vit färg. Intill trappen har nytt virke målats in i befintlig röd kulör.

ANTIKVARISK KOMMENTAR

Arbetet är mycket väl utfört med utgångspunkten att säkra konstruktionen och spara så mycket som möjligt av det befintliga utseendet. Åtgärden bidrar till att förstärka och bevara byggnadens kulturhistoriska värde.

Tapeten i det lilla rummet valdes efter husets ålder och för att den har likheter med den befintliga tapeten. Den har sitt ursprung i 1880-talet, då industrialismens nya trycktekniker, valstrycktekniken, gjorde det möjligt att trycka tapeter till ett mycket lägre pris, vilket gjorde att exklusiva ornamentmönster tog steget från finrummen till enklare boningar.

FOTODOKUMENTATION

När ett fäste mellan tvärband och långband gick av i skiftesverkskonstruktionen började ytterväggen luta utåt och innerväggen bågnade då av det ökade trycket. Mellan yttervägg och innervägg uppstod en spricka som tydligt syntes vid trappan. (se fotografierna med de röda väggarna) I det lilla rummet på andra sidan bågnar hela innerväggen mitt på och tapeten drar sig i hörnet. (se fotografiet ovan med den ljusa tapeten)

Tvärbandet trycktes uppåt för att minska trycket på innerväggen och ett kraftigt vinkeljärn monterades för att hålla tvärbandet på plats mot stolpen. Reglar monterades tillfälligt på båda sidor om väggen för att räta upp den bågnande väggen medan vinkelbeslagen monterades. Till höger har vinkeljärnet dolts och skiftesverksstolpen byggts på för att planken i innervägen ska ha ett spår att ligga i.

Uppe till vänster: En regel monterades tillfälligt på väggen för att rätta upp den bågnande väggen medan vinkelbeslagen monterades

I mitten till vänster: Ett kraftigt vinkelbeslag håller samman skarven mellan yttervägg och innervägg.

Till vänster: Det fanns ett antal tapetlager på väggarna. Underst skimtar en tapet med kraftigt blått mönster som kan ha varit rummets första i slutet av 1800-talet.

Ovan: Även i detta rum har stolpen byggts på för att ge planken i innerväggen ett spår att vila i. Stolpen har klätts in i papp innan tapetsering.

Efter att åtgärden är utförd och brädan som upptill döljer vinkeljärnet är inmålad.

GAMLESTUGAN I MORUP

Rummet har tapetserats om med tapeten Pigkammaren från Boråstapeters kollektion Anno. Hembygdsföreningen valde att själva att slipa golvet, när de ändå hade tömt rummet från alla möbler.

Taklisten har skarvats i och målats så att den döljer vinkeljernet.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Arkiv

Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3 i Halmstad

Tryckta källor

Bygd att vårda! Kulturmiljöprogram Falkenbergs kommun. Stiftelsen Hallands läns museer/landsantikvarien 1991

NEGATIV

Filer till fotodokumentationen utförd vid antikvarisk medverkan vid byggnadsvårdsåtgärder på Gamlestugan i Morup, film nr 2021-23, förvaras i arkivet Kulturmiljö Halland, Tollsgatan 7 i Halmstad. Fotograferna är tagna av Charlotte Skeppstedt.

Fotografier tagna under renoveringen, fotografier till höger på sidorna 9 och 10 är tagna av Kjell Carlsson, Morup Stafsinge Hembygdsförening.

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2021

2021:1	Tjärby grustäkt, Arkeologisk utredning
2021:2	Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2021:3	Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2021:4	Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2021:5	Broktorp 4, Antikvarisk förundersökning
2021:6	Brovakten 4, Antikvarisk förundersökning
2021:7	Landeryds godsmagasin -renovering av tak och syll
2021:8	Brons- och järnålder vid Holms kyrka, Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2021:9	Hotell Mårtensson, Gillestugan 1, Skyltning mm. Antikvarisk förundersökning
2021:10	Bocken 18 och Bocken 20. Förslag till planbestämmelser för kulturvärden.
2021:11	Kemisten 5, Antikvariskt utlåtande.
2021:12	Rånebo hembygdsgård. Vård- och underhållsplan
2021:13	Befästningsrester i Norre Katts park. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:14	Öringe fiber, Getinge sn, fast. Öringe 1:5, Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:15	Hotell Mårtensson, Takkupor, rev förslag. Konsekvensbeskrivning
2021:16	Busskur Stora Torg, Arkeologisk undersökning (schaktningsövervakning)
2021:17	Inför ny vatten- och elledning. Falkenberg. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:18	Frillesås-Rya 3:77. Kungsbacka kn. Arkeologisk förundersökning
2021:19	Valhalla 5, antikvariskt utlåtande
2021:20	Försörjningshemmet 18, antikvariskt utlåtande
2021:21	Påarps gravfält, Trönninge sn, Halmstads kn, Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:22	Marbäck, Halmstad, Snöstorps sn. Arkeologisk utredning
2021:23	Fibernetläggning vid treuddar, en stensättning och en boplatz i Bexets stugby, Trönninge sn, Halmstad. Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:24	Kv. Postmästaren, Esplanadparken och Norra Vallgatan - kulturmiljöutredning
2021:25	Spannarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:26	Sibbarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:27	Tvååkers kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:28	Dagsås kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:29	Flickskolan 6, Var berg, antikvarisk förundersökning
2021:30	Gästgivaren 10, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:31	Societetshuset i Varberg, antikvarisk medverkan
2021:32	Alfshögs kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:33	Askome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:34	Vessige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:35	Lyngåkra 6:8, Rivningsdokumentation
2021:36	Gamlestugan i Morup, Morup 27:1, antikvarisk medverkan

KULTURMILJÖ
HALLAND

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE | HEMSIDA: WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE